

Paweł Śwital

Systemy wyszukiwawcze w nauczaniu informatyki prawniczej w szkole wyższej

Labor et Educatio 3, 191-207

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STUDIA

Paweł Śwital

Uniwersytet Technologiczno -Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu

**Systemy wyszukiwawcze w nauczaniu informatyki
prawniczej w szkole wyższej**

**Search Systems in the Teaching of Legal Information
Technology in High School**

Wstęp

Edukacja informatyczna jest aktualnie powszechnym i ważnym zadaniem wszystkich typów szkół. Rozwój technologiczny wywiera coraz większy wpływ na proces nauczania. Znaczenie nowoczesnych technologii informacyjnych w codziennej pracy prawników i pracowników administracji publicznej systematycznie rośnie. Komputer nie odgrywa już wyłącznie roli inteligentnej maszyny do pisania. Stał się podstawowym narzędziem pracy, ułatwiającym gromadzenie, systematyzowanie i wyszukiwanie informacji związanych ze stosowaniem prawa¹.

Standardy wolności informacyjnej – rozumianej jako swoboda pozyskiwania i udostępniania informacji bez ingerencji władz publicznych, bez urzędowej cenzury – wyznaczyły w połowie XX w. *Powszechna Deklaracja Praw Człowie-*

¹ G. Wierczyński, W. R. Wiewiórowski, *Informatyka prawnicza*, wyd. 3., Wydawnictwo Wolters Kluwer SA, Warszawa 2012, s. 15.

ka ONZ i Europejska Konwencja Praw Człowieka (Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2)². Granice tej wolności były stopniowo precyzowane m.in. w celu ochrony autonomii informacyjnej jednostki, ochrony własności intelektualnej, ochrony przed nieuczciwą konkurencją i ochrony interesu publicznego. Pod koniec XX w. zaczął znajdować szersze odzwierciedlenie w prawie pogląd, że w interesie publicznym, m.in. w celu eliminowania patologii administracji, leży także zwiększanie obowiązków informowania przez władze i przyznanie obywatelom podmiotowego prawa do uzyskiwania – od władz i innych podmiotów realizujących zadania publiczne – informacji o sprawach publicznych, zwane prawem do informacji³.

Konstytucja z 1997 r.⁴ wprowadziła podmiotowe prawo do informacji, co wyraża się w możliwości żądania przez obywatela udostępnienia konkretnej informacji będącej w posiadaniu organów publicznych. Głównym przepisem gwarantującym prawo do informacji publicznej jest art. 61 ust. 1, zgodnie z którym obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne⁵. Dwa inne przepisy także przewidują dostęp obywateli do informacji: art. 51 ust. 3 (prawo dostępu osoby do dotyczących jej urzędowych dokumentów i zbiorów danych) oraz art. 74 ust. 3 (prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska)⁶.

Wymiana informacji była, jest i będzie niekwestionowanym motorem rozwoju ludzkości. Internet rozwiązuje problemy łączące się z pokonywaniem przestrzennych i czasowych barier. Dlatego m.in. objął wszystkie dziedziny życia społecznego⁷. Technologie informacyjne wywierają coraz silniejszy wpływ

² Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

³ Zob. C. Matysz, G. Szpor, K. Wojsyk, Ustawa o działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Komentarz, LEX 2015, a także G. Szpor, *Informatyczne narzędzia przetwarzania danych w sądach i urzędach administracji publicznej*, [w:] *Prawne problemy wykorzystywania nowych technologii w administracji i wymiarze sprawiedliwości*, red. M. Barczewski, K. Grajewski, J. Warylewski, Wydawnictwo Wolters Kluwers SA, Warszawa 2009, s. 117 i nast.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm.

⁵ Zob. także m.in.: art. 11b ustawy o samorządzie gminnym, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1515 ze zm., art. 8a ustawy o samorządzie powiatu, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1445 ze zm.

⁶ K. Miksa, *Konstytucyjność ustawowego wyznaczenia zakresu pojęcia informacja publiczna*, [w:] *Prawo do informacji publicznej. Efektywność regulacji i perspektywy jej rozwoju*, red. M. Maciejewski, Wydawnictwo Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2014, s. 89.

⁷ B. Adamus, *Internet jako źródło wiedzy i zagrożenie*, „Warsztaty Bibliotekarskie”, nr 2(14), Piotrków Trybunalski 2005, <http://www.pedagogiczna.edu.pl/warsztat/2005/2/050201.htm> [dostęp: 10.11.2015].

na funkcjonowanie społeczeństw, dostarczają pomocy w wyszukiwaniu właściwej informacji oraz w pracy zawodowej.

Informatyka prawnicza jako dziedzina nauki

Pojęcie *informatyka prawnicza* jest używane w Polsce już od 40 lat, a w świecie – od prawie pół wieku. Mimo rozwiniętej literatury przedmiotu wciąż dostrzegalny jest pewien chaos terminologiczny prowadzący do niezbyt prawidłowego rozdzielania zagadnień zarządzania informacją prawną i wykorzystywania narzędzi elektronicznych do przeprowadzania operacji wykładni i ewentualnego stosowania prawa od zagadnień prawnych związanych z zastosowaniem nowych technik komunikacji i zapisu informacji⁸.

Informatyka prawnicza przeżywała dynamiczny rozwój w drugiej połowie lat 70. i pierwszej połowie lat 80. XX wieku. Wynikało to przede wszystkim z tego, że wielu przedstawicieli teorii prawa było zaangażowanych w prace teoretyczno-projektowe związane z tworzeniem pierwszego w Polsce systemu informacji prawnej – Centralnego Zautomatyzowanego Rejestru Aktów Normatywnych, które rozpoczęto w ośrodku informatycznym Biblioteki Sejmowej w 1974⁹.

Zakres badań, którymi zajmuje się informatyka prawnicza, stopniowo ewoluował. Początkowo do informatyki prawniczej zaliczano badanie:

- procesów gromadzenia, systematyzowania, przetwarzania i wyszukiwania informacji o prawie za pomocą komputerów,
- tworzenia i funkcjonowania baz z informacją faktograficzną przydatną w procesie tworzenia prawa,
- tworzenia i funkcjonowania programów automatycznego rozstrzygania,
- przepisów związanych z tymi procesami, takich jak przepisy o ochronie danych osobowych, ochronie programów komputerowych, itp.

⁸ Tamże, s. 19. Zwrócić należy uwagę w tym miejscu również na samo pojęcie informatyki. Według słownika W. Kopalińskiego, informatyka oznacza dziedzinę nauki i techniki „zajmującą się organizacją powstawania i przebiegu informacji, technologią i metodyką jej przekształcania, zwłaszcza za pomocą techniki obliczeniowej, [...] naukę o komputerach, połączenie informacji z automatyką”. W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, <http://www.sloownik-online.pl/kopaliniski>, [dostęp: 10.11.2015].

⁹ W. Wiewiórowski, G. Wierczyński, *Informatyka prawnicza. Nowoczesne technologie informacyjne w pracy prawników i administracji publicznej*, wyd. 3, Wydawnictwo Wolters Kluwers SA, Warszawa 2012, s. 22–25.

Znaczące prace naukowe z informatyki prawniczej dotyczą głównie pierwszej grupy zagadnień i skupiają się na procesach przepływu informacji o prawie¹⁰. W procesach tych szczególną rolę odgrywają obecnie systemy informacji prawnej i to na nich skupia się informatyka prawnicza. Badania teoretyczne nad drugą i trzecią grupą zagadnień nie wyszły poza wstępną fazę, natomiast badania z czwartej grupy przekształciły się w odrębną dziedzinę, zwaną niekiedy „prawem nowoczesnych technologii” lub „prawem komputerowym”¹¹.

Celem zajęć z informatyki prawniczej jest prezentacja praktycznych zastosowań narzędzi informatycznych w przetwarzaniu informacji oraz komunikowaniu się na odległość. Podczas zajęć studenci nabywają umiejętności z zakresu obsługi baz i systemów wyszukiwawczych. Student potrafi: korzystać z prawniczych elektronicznych systemów wyszukiwawczych i posługiwać się nimi przy okazji rozwiązywania problemów zawodowych, samodzielnie analizować informacje uzyskane za pośrednictwem prawniczych elektronicznych systemów wyszukiwawczych.

¹⁰ Warto zwrócić uwagę również w tym miejscu na termin technologia informacyjna. W kontekście literatury prawniczej może być stosowana w dwóch aspektach. Po pierwsze, pozwala ona na dostęp do treści literatury prawniczej, czy konkretnie tej literatury prawniczej, która została zdigitalizowana lub też w takiej zdigitalizowanej postaci występowała w pierwotnej swej wersji. Zagadnienie to można sprowadzić do e-booków, tj. książek elektronicznych. Podobnie jak książki z innych dziedzin niż prawo, także książki dla prawników przybierają formę cyfrową. Po drugie, technologia informacyjna umożliwia nie tylko dotarcie do treści literatury prawniczej, ale też najczęściej dostarcza wiedzy o istnieniu konkretnej pozycji literatury, a tym samym pokazuje, że warto do takiej publikacji sięgnąć. W tym ujęciu technologia informacyjna staje się coraz częściej niezbędnym narzędziem umożliwiającym znalezienie grupy książek na danych temat. Jest to pojęcie węższe od informatyki prawniczej, która obejmuje nie tylko literaturę, ale także systemy i bazy wyszukiwawcze. Szerzej na ten temat: A. Burdziak, Ł. Cieślak, Ł. Goździaszek, S. Kotecka, P. Pęcherzewski, P. Rodziewicz, A. Zalesińska, *Technologia informacyjna dla prawników*, Wydawnictwo Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011.

¹¹ Zakres działu „informatyzacja” wyznacza także sposób pojmowania informatyki. Według Polskich Norm jest to dyscyplina naukowo-techniczna zajmująca się przetwarzaniem informacji za pomocą komputerów – odpowiednik francuskiego określenia *l'informatique* i angielskiego *computer science* i *computing science*. Według szerszej definicji Stefana Węgrzyna informatyka to „dyscyplina naukowa badająca procesy i prawa rządzące kodowaniem, przekształcaniem, przekazywaniem informacji oraz wykorzystywaniem tych praw dla tworzenia tego zakresu dla potrzeb ludzi urzędzeń, metod systemów”, zob. S. Węgrzyn, *Miejsce informatyki w nauce*, „Nauka” 1999, nr 1, s. 108–111.

System Informacji Prawnej LEX

Początki Systemu Informacji Prawnej LEX sięgają roku 1987, kiedy w Gdańsku powstała Kancelaria Prawnicza Lex. W tym czasie prawo zmieniało się bardzo często, co powodowało m.in. trudności w posługiwaniu się tekstami aktów prawnych. Dlatego też na potrzeby kancelarii zaczęto sporządzać ujednolicone wersje tekstów najważniejszych aktów prawnych. Szybko okazało się, że takie ujednolicone teksty są bardzo poszukiwane przez innych prawników. W ramach kancelarii powstało wydawnictwo. Jego pierwszą publikacją był wymiennokartkowy *Skorowidz Obowiązujących Przepisów Prawnych*, który ukazał się w 1988. Skorowidz ten został opracowany w oparciu o zasady przyjęte w ukazujących się wcześniej urzędowych skorowidzach obowiązujących przepisów prawnych, ale w przeciwieństwie do swojego pierwowzoru, którego kolejne edycje ukazywały się raz na kilka lat, skorowidz Lexa był publikacją aktualizowaną co kwartał. W 1990 skorowidz ten został wydany w wersji elektronicznej, a rok później ukazał się elektroniczny *Skorowidz Obowiązujących Przepisów z Tekstami*, który zawierał początkowo 60 ujednoliconych tekstów aktów prawnych¹².

Linia produktów LEX to szeroki wybór serwisów informacji prawnej dostosowanych do potrzeb i wymagań profesjonalistów z różnych dziedzin. Program jest środowiskiem pracy zawierającym usystematyzowaną bazę dokumentów, w której Użytkownik – w zależności od posiadanej wersji produktu - może: wyszukiwać według różnorodnych kryteriów akty prawne (grupy aktów prawnych), orzeczenia, tezy z piśmiennictwa, pisma urzędowe, bibliografię, narzędzia i inne dokumenty; uzyskać wyczerpującą informację o wybranym akcie, w tym również o orzecznictwie, piśmiennictwie oraz pismach urzędowych do aktu; wyszukiwać ogłoszenia, wskaźniki; przenosić dane poza program również bezpośrednio pocztą elektroniczną¹³.

Program jest aktualizowany co godzinę codziennie od poniedziałku do piątku (z wyłączeniem dni świątecznych). Do programu w dni robocze są do-

¹² Zob. m.in. G. Wierczyński, *15 lat Systemu Informacji Prawnej LEX*, [w:] *Informacja prawna a prawa obywatela. Konferencja z okazji XXXV-lecia informatyki prawniczej w Polsce i XV-lecia Systemu Informacji Prawnej LEX, Gdańsk, 19–20 czerwca 2006 r.*, Sopot 2006, s. 243, a także: W. Wiewiórowski, G. Wierczyński, *Informatyka prawnicza. Nowoczesne technologie informacyjne w pracy prawników i administracji publicznej*, wyd. 3, Wydawnictwo Wolters Kluwers SA, Warszawa 2012, s. 140-142.

¹³ O produktach LEX, <http://www.wolterskluwer.pl/czytaj/-/artykul/o-serwisach-lex> [dostęp: 10.11.2015].

łączane nowe, w pełni opracowane, dokumenty wraz z ukazaniem ich wpływu na system prawa. Dołączone akty prawne mają określony status co do obowiązywania, relacje, w które wchodzi z innymi aktami, powiązania z innymi dokumentami itp. Dla wszystkich nowych dokumentów dodanych w aktualizacji codziennej działają te same funkcjonalności, co dla pozostałych dokumentów w programie. Program może być dostępny z dowolnego stanowiska z łączem internetowym.

Wersje Systemu Informacji Prawnej LEX:

- LEX Gamma – zawiera akty prawne z Dz. U. i M.P, orzeczenia sądów, wzory pism i umów procesowych.
- LEX Sigma – dodatkowo zawiera projekty ustaw z uzasadnieniami, akty prawne z Dz. resortowych, pisma urzędowe, tezy z piśmiennictwa prawniczego.
- LEX Omega – dodatkowo zawiera orzecznictwo administracji, akty prawa miejscowego, glosy, Bibliografię Prawniczą PAN, informacje teleadresowe instytucji, niepublikowane pisma urzędowe.
- LEX dla studenta – zawiera dostęp do bazy aktów prawnych, orzeczeń i bibliografii prawniczej niezbędnej studentowi w codziennej pracy.
- LEX przed aplikacją – to akty prawne oraz zbiór pytań testowych. Siedem zbiorów z testami zawiera pytania dotyczące kilkudziesięciu ustaw i innych aktów obowiązujących na egzaminach na aplikacje prawnicze. Blisko 11 000 pytań zostało pogrupowanych na rozwijalnym drzewku zagadnień. Prawidłowe odpowiedzi są bezpośrednio powiązane z podstawą prawną¹⁴.

Internetowy System Aktów Prawnych

Internetowy System Aktów Prawnych jest współczesną wersją pierwszej w Polsce bazy danych z informacjami prawnymi. Prace nad tą bazą rozpoczęły się w ośrodku informatycznym Biblioteki Sejmowej w 1974 r. Miał to być jeden z polskich elementów opisanego powyżej systemu informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej krajów Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej¹⁵.

¹⁴ System informacji prawnej LEX najlepszą odpowiedzią na zmieniające się przepisy, www.lex.pl [dostęp: 10.11.2015].

¹⁵ M. Korczyński, G. Wierczyński, *System informacji prawnej w pracy sędziego*, Wydawnictwo Wolters Kluwer SA, Warszawa 2011, s. 20.

Jest to baza danych zawierająca opisy bibliograficzne wszystkich aktów prawnych opublikowanych w Dzienniku Ustaw i Monitorze Polskim, zarówno obowiązujących, jak i nieobowiązujących, wydanych od roku 1918 – do chwili obecnej. Dokumenty rejestrowane są na bieżąco i na bieżąco aktualizowana jest baza danych. W pierwszej kolejności tworzony jest opis bibliograficzny obejmujący wszystkie relacje między dokumentem nowym a już istniejącymi w dniu opublikowania (relacje źródłowe). Następnie dodawane są relacje zwrotne tworzone *ex post* (informacje o dokumencie i jego relacjach z innymi dokumentami z uwzględnieniem upływu czasu).

Do opisów aktów dołączane są ich teksty w formacie .pdf: tekst aktu (w postaci takiej jak w dniu ogłoszenia) opracowany w Kancelarii Sejmu w trakcie procesu legislacyjnego jako jego wynik (tylko dla ustaw); tekst ogłoszony (wersja elektroniczna) z Dziennika Ustaw lub Monitora Polskiego); tekst ujednolicony ze zmianami naniesionymi na tekst aktu, sporządzony w Biurze Legislacyjnym KS (tylko dla ustaw)¹⁶.

Dokumenty umieszczone w bazie danych można przeglądać w zestawieniach (widokach): według roczników lub haseł. W pierwszym zestawieniu akty pogrupowane są według lat kolejno, chronologicznie od najnowszych do najstarszych, a w ramach lat - według rodzaju (rangi) aktu. W zestawieniu według haseł dokumenty pogrupowane zostały alfabetycznie tak, aby odnalezienie właściwego było ułatwione. W górnej części okna pojawia się ścieżka otwieranego dokumentu, co ułatwia przechodzenie do poprzednich okien. Z każdego zestawienia można wybrać adres publikacyjny konkretnego aktu, co powoduje rozwinięcie jego pełnego opisu, ewentualnie wyświetlenie treści oraz umożliwia prześledzenie relacji, w których akt prawny występuje.

Uruchomienie polecenia *Wyszukiwanie* z menu głównego powoduje wyświetlenie formularza do zadawania pytań. Formularz zawiera odpowiednie pola, w które należy wpisywać warunki odnoszące się do pól zdefiniowanych w dokumencie. Po pierwsze należy podjąć decyzję czy interesują nas wszystkie akty, czy też tylko akty obowiązujące.

Warunek na pole *Adres publikacyjny* składa się z 4 części, z których można wypełnić dowolną kombinację. W polu *Wydawnictwo* można wybrać jedną z 3 pozycji rozwijalnego menu. W pozostałe pola można wpisać odpowiednie liczby (Rok – do 4 cyfr, Numer – do 3 cyfr, Pozycja – do 4 cyfr).

¹⁶ Internetowy System Aktów Prawnych, <http://isap.sejm.gov.pl> [dostęp: 10.11.2015].

W pole tekstowe *Tytuł aktu* można wpisywać pojedyncze wyrazy, kilka wyrazów lub całe frazy; wyrazy oddzielone spacjami łączone są domyślnie operatorem „i” (iloczyn logiczny). Szukając frazy należy ująć ją w cudzysłów. Trzeba pamiętać, że wpisując w pytaniu konkretny wyraz, pytamy jedynie o jedną wybraną formę fleksyjną. Aby uwzględnić inne formy odmiany, należy zamaskować odmienną końcówkę wyrazu znakiem *.

Warunki na pole *Data wydania* można specyfikować na 3 sposoby (wybór z rozwijalnego menu). W przypadku pytania o wartość, która jest w dniu, jest przed, jest po lub pomiędzy należy wprowadzić datę w górnym wierszu podając osobno wszystkie jej elementy składowe (dzień i miesiąc z rozwijalnego menu, rok bezpośrednio w polu tekstowym). Pola *Rodzaj*, *Hasła* i *Nazwy własne* wymagają podania jednej lub więcej wartości z rozwijalnych menu.

Dzienniki Urzędowe¹⁷

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej oraz Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej *Monitor Polski* są dziennikami urzędowymi, wydawanym przez Prezesa Rady Ministrów przy pomocy Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i Rządowego Centrum Legislacji.

Tradycja wydawania dzienników urzędowych wywodzi się jeszcze z czasów przed odzyskaniem niepodległości. Już w latach 1807–1871 były publikowane: *Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego* i *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*.

Od początku 1918 r. pod okupacją niemiecką wydawano *Dziennik Praw* (pierwszy numer z dnia 3 stycznia 1918 r. zawiera dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskim) oraz *Monitor Polski* (pierwszy numer z dnia 6 lutego 1918 r. zawierał m.in. ustawę Rady Regencyjnej o Radzie Stanu Królestwa Polskiego, a także informacje z frontów I wojny światowej). Po odzyskaniu niepodległości w obu dziennikach ogłaszano akty prawne państwa polskiego (a w *Monitorze Polskim* także inne informacje). Tytuł *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* pochodzi z roku 1919 (w latach 1952–1989 zmieniono go na *Dziennik Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*).

Obecnie wydawanie *Dziennika Ustaw* oraz *Monitora Polskiego* reguluje ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych¹⁸.

¹⁷ Dzienniki Urzędowe, www.dziennikiurzedowe.gov.pl [dostęp:10.11.2015].

¹⁸ Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1484 ze zm.

Ogłoszenie aktu normatywnego w dzienniku urzędowym jest obowiązkowe. Akty normatywne i inne akty prawne podlegające ogłoszeniu ogłasza się w formie dokumentu elektronicznego w rozumieniu ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne¹⁹.

W Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej ogłasza się: Konstytucję, ustawy, rozporządzenia z mocą ustawy wydane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, rozporządzenia wydane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, Prezesa Rady Ministrów, ministrów kierujących działami administracji rządowej, przewodniczących określonych w ustawach komitetów, będących członkami Rady Ministrów, oraz Krajową Radę Radiofonii i Telewizji; orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczące aktów normatywnych ogłoszonych w Dzienniku Ustaw, uchwały Rady Ministrów uchylające rozporządzenie ministra. W Dzienniku Ustaw ogłasza się również akty prawne dotyczące: stanu wojny i zawarcia pokoju, referendum ogólnokrajowego, w tym referendum zatwierdzającego zmianę Konstytucji, skrócenia kadencji Sejmu, wyborów do Sejmu i Senatu, wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, powszechnej lub częściowej mobilizacji i użycia Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej, stanu wojennego, stanu wyjątkowego, stanu klęski żywiołowej, ważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborów do Sejmu i Senatu, wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz ważności referendum ogólnokrajowego, w tym referendum zatwierdzającego zmianę Konstytucji²⁰.

Następnym dziennikiem urzędowym wymienionym w ustawie z dnia 20 lipca 2000r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych jest Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej *Monitor Polski*. Zgodnie z art. 10 ogłasza się w nim zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydane na podstawie ustawy, uchwały Rady Ministrów i zarządzenia Prezesa Rady Ministrów wydane na podstawie ustawy, teksty jednolite aktów tych uchwał i zarządzeń, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczące aktów normatywnych ogłoszonych w Monitorze Polskim lub aktów normatywnych, które nie były ogłoszone, uchwały Zgromadzenia Narodowego dotyczące regulaminu Zgromadzenia Narodowego, uznania

¹⁹ Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadanie publiczne, t. jedn. Dz. U. 2014 poz. 1114 ze zm.

²⁰ Art. 9 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1484 ze zm.

trwałej niezdolności Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia, postawienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu, uchwały Sejmu dotyczące regulaminu Sejmu, uchwalenia wotum zaufania Radzie Ministrów oraz absolutorium dla Rady Ministrów, uchwalenia wotum nieufności Radzie Ministrów lub ministrowi, pociągnięcia do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, rozwiązania organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego, wyboru, powoływania lub odwoływania na określone w Konstytucji lub ustawach stanowiska państwowe (uchwały o powołaniu lub odwołaniu wymagającym zgody Senatu ogłasza się po wyrażeniu takiej zgody); uchwały Senatu dotyczące regulaminu Senatu, wyboru, powoływania, odwoływania, a także wyrażenia zgody na powoływanie lub odwoływanie przez Sejm na określone w Konstytucji lub ustawach stanowiska państwowe, akty urzędowe Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące zwoływania pierwszego posiedzenia nowo wybranych Sejmu i Senatu, zrzeczenia się urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, desygnowania i powoływania Prezesa Rady Ministrów oraz Rady Ministrów, przyjmowania dymisji Rady Ministrów i powierzania jej tymczasowego pełnienia obowiązków, dokonywania zmian w składzie Rady Ministrów na wniosek Prezesa Rady Ministrów, odwoływania ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności, powoływania lub odwoływania na określone w Konstytucji i ustawach stanowiska państwowe, powoływania sędziów, nadawania tytułu naukowego profesora i tytułu profesora sztuki, mianowania na stopień generała i równorzędny, nadawania statutu Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, postanowienia Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzeniu Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, postanowienia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa (ust. 2). W Monitorze Polskim ogłasza się ponadto uchwały Sejmu i Senatu oraz Zgromadzenia Narodowego inne niż wymienione w ust. 2, wyroki Trybunału Stanu, a także postanowienia Marszałka Sejmu, jeżeli ich ogłoszenie w Monitorze Polskim jest przewidziane w tych uchwałach lub postanowieniach albo jeżeli odrębne ustawy tak stanowią (ust. 3), a także inne akty prawne, ogłoszenia, obwieszczenia i komunikaty organów, instytucji i osób, jeżeli odrębne ustawy tak stanowią (ust. 4). Prezes Rady Ministrów może zarządzić ogłosze-

nie w *Monitorze Polskim* również innych niż określone w art. 9 oraz w art. 10 ust. 1 aktów prawnych, oraz innych niż określone w art. 10 ust. 2 aktów prawnych, ogłoszeń i obwieszczeń (ust. 5)²¹.

Z wyjątkiem tych aktów prawnych, które ogłasza się w *Monitorze Polskim*, akty prawne wewnętrznie obowiązujące ogłasza się w dziennikach urzędowych ministrów kierujących działami administracji rządowej oraz w dziennikach urzędowych urzędów centralnych. Zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych ministrowie kierujący działami administracji rządowej oraz kierownicy urzędów centralnych wydają dzienniki urzędowe (ust. 1). Każdy z tych organów może wydawać tylko jeden dziennik urzędowy (ust. 2), z tym że Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw zagranicznych, Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Szef Agencji Wywiadu wydają, w razie potrzeby, wyodrębnioną edycję dziennika urzędowego z aktami prawnymi zawierającymi informacje niejawne (ust. 5). Prezes Rady Ministrów może postanowić o wydawaniu wspólnego dziennika urzędowego dwóch lub więcej ministrów kierujących działami administracji rządowej oraz wspólnego dziennika urzędów centralnych podległych Prezesowi Rady Ministrów (ust. 3), a minister może postanowić o wydawaniu wspólnego dziennika urzędowego z urzędem centralnym nadzorowanym przez niego (ust. 4)²².

Katalog aktów prawnych ogłaszanych w dziennikach urzędowych ministrów oraz kierowników urzędów centralnych został określony w art. 12, zgodnie z którym ogłasza się w nich akty normatywne organu wydającego dziennik urzędowy i nadzorowanych przez niego urzędów centralnych, uchwały Rady Ministrów uchylające zarządzenia ministra wydającego dziennik urzędowy oraz orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach powołanych aktów normatywnych (ust. 1). W tego rodzaju dziennikach urzędowych mogą być również publikowane informacje, komunikaty, obwieszczenia i ogłoszenia organu wydającego dziennik urzędowy i nadzorowanych przez niego urzędów centralnych (ust. 2). Nie zamieszcza się w nich aktów prawnych, które podlegają ogłoszeniu w *Dzienniku Ustaw*, *Monitorze Polskim* lub *Monitorze Polskim*

²¹ Art. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1484 ze zm.

²² G. Wierczyński, *Urzędowe ogłoszenie aktu normatywnego*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa, s. 80 i nast.

B, jak również aktów prawnych organów innych niż ten, który wydaje dziennik urzędowy, lub nadzorowanych przez ten organ urzędów centralnych (ust. 3)²³.

W wojewódzkim dzienniku urzędowym ogłasza się akty prawa miejscowego stanowione przez wojewodę i organy administracji niezespólonej, sejmik województwa, organ powiatu oraz organ gminy, w tym statuty województwa, powiatu i gminy, statuty związków międzygminnych oraz statuty związków powiatów, akty Prezesa Rady Ministrów uchylające akty prawa miejscowego stanowionego przez wojewodę i organy administracji niezespólonej, wyroki sądu administracyjnego uwzględniające skargi na akty prawa miejscowego stanowionego przez: wojewodę i organy administracji niezespólonej, organ samorządu województwa, organ powiatu i organ gminy, porozumienia w sprawie wykonywania zadań publicznych zawarte między jednostkami samorządu terytorialnego albo między jednostkami samorządu terytorialnego i organami administracji rządowej, uchwały budżetowe województwa oraz sprawozdania z wykonania budżetu województwa, obwieszczenia o wygaśnięciu mandatu wójta (burmistrza, prezydenta miasta) oraz o rozwiązaniu sejmiku województwa, rady powiatu lub rady gminy, statuty urzędu wojewódzkiego oraz inne akty prawne, informacje, komunikaty, obwieszczenia i ogłoszenia, jeżeli tak stanowią przepisy szczególne. W powyższym wyliczeniu zwraca uwagę, że spośród wszystkich uchwał budżetowych wymienione zostały jedynie uchwały województwa²⁴.

Internetowy Portal Orzeczeń

Na podstawie art. 108 ust. 3 w związku z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064) orzeczenia Trybunału wydane po 1 stycznia 2016 r. będą publikowane wyłącznie w postaci elektronicznej, w wydawanym i dostępnym na internetowych stronach Trybunału elektronicznym zbiorze orzeczeń: *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy*.

Baza danych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego zawiera wyroki oraz inne orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniami. Są one tu umieszczane i udostępniane po sporządzeniu uzasadnienia do wyroku.

²³ Art. 12 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1484 ze zm.

²⁴ Art. 13 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1484 ze zm.

Sentencje wyroków Trybunału Konstytucyjnego są natomiast zamieszczane, zaraz po ich ogłoszeniu na rozprawie przed Trybunałem (tego samego dnia), na stronie www.trybunal.gov.pl w części: *Rozprawy*.

Internetowy Portal Orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego [IPO] dostępny jest pod adresem <http://ipo.trybunal.gov.pl/ipo>. System umożliwia wyszukiwanie i przeszukiwanie: orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego (ogłoszone od 1986 roku), spraw (w tym spraw w toku), zdań odrębnych zgłoszonych do orzeczeń.

Podstawowy formularz parametrów wyszukiwania został podzielony na kilka grup filtrów. W celu zwiększenia przejrzystości każda grupa filtrów została zaprezentowana na osobnej zakładce. Kryteria wybrane na poszczególnych zakładkach (różnych grupach filtrów) łączą się, czyli rezultatem wyszukiwania jest lista orzeczeń spełniająca warunki ze wszystkich zakładek. Grupa filtrów *Przeszukiwanie treści* umożliwia pełnotekstowe przeszukiwanie treści orzeczeń. Aplikacja IPO posiada możliwość wyszukiwania orzeczeń nie zawierających określonej frazy. Jeżeli została aktywowana kontrolka *bez frazy* wyszukiwarka wyszuka tylko te orzeczenia w których dana fraza nie występuje. Dla umożliwienia przeprowadzenia zaawansowanego wyszukiwania orzeczenia, aplikacja umożliwia budowanie zapytania w oparciu o więcej niż jedną frazę. W tym celu należy kliknąć ikonę „+” zlokalizowaną po prawej stronie od pola wpisywana szukanej frazy (oznaczonej etykietą *Fraza*). Po kliknięciu przycisku pojawi się kolejna sekcja pól umożliwiająca dodanie frazy. Taką sytuację przedstawiono na rysunek 2.3. Jeżeli użytkownik chce skasować sekcję poświęconą określonej frazie, musi kliknąć na ikonę zlokalizowaną z prawej strony pola do podania frazy (tuż obok odpowiedniego znaku „+”).²⁵

Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych²⁶

Baza orzeczeń służy wyłącznie celom informacyjnym oraz edukacyjnym i nie ma statusu zbioru urzędowego. Znajdujące się w niej orzeczenia są anonimizowane z uwzględnieniem celów wynikających z przepisów ustawy o ochronie danych osobowych i innych regulacji szczególnych.

Warunek na szukane orzeczenia podajemy wpisując odpowiednie wartości w pola tekstowe, wybierając wartości ograniczające z rozwijalnych list lub zaznaczając opcje przy pomocy znaczników. Prócz tego, w formularzu wyszu-

²⁵ Instrukcja Obsługi Internetowego Portalu Orzeczeń, <http://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Szukaj?cid=1> [dostęp: 10.11.2015].

²⁶ Centralna Baza Orzeczeń Sądowych, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl> [dostęp: 10.11.2015].

kiwania możemy: uzyskać pomoc na temat określonego pola formularza, znaleźć i wybrać wartość ze słownika, ustalić datę przy pomocy kalendarza.

Należy zauważyć, że warunek wyszukiwania jest pamiętany i proponowany przy powrocie do formularza, tak, aby można było go łatwo zmodyfikować w razie konieczności/potrzeby zmiany warunku! Jeżeli zaś chcemy podać zupełnie inny warunek wyszukiwania, należy użyć przycisku *Wyczyść formularz*. Spowoduje to usunięcie dotychczasowego warunku, tak aby można było wpisać nowy bez potrzeby ręcznego kasowania wszystkich pól zawierających dotychczasowe warunki.

Warunki częściowe wpisane w poszczególne pola formularza łączone są w jeden ogólny warunek tak, że szukane orzeczenia muszą spełniać wszystkie podane częściowe warunki.

Jeżeli więc zadany przez nas warunek nie zwraca żadnych lub zbyt mało orzeczeń, należy sprawdzić czy przypadkiem, w któreś z pól nie jest wpisany niepotrzebny lub zbyt restrykcyjny warunek (należy poluźnić zadany warunek).

Jeżeli z kolei system znajduje zbyt wiele orzeczeń warunek należy uściślić dodając dodatkowy warunek częściowy lub zacieśniając istniejące.

Podsumowanie

Reasumując powyższe rozważania należy wskazać, iż student prawa po zakończeniu zajęć z informatyki prawniczej pozna systemy wyszukiwawcze, bazy prawne oraz nauczy się wyszukiwać informacje, co jest niezwykle ważne w pracy prawnika. Student swobodnie określa i klasyfikuje prawnicze elektroniczne systemy wyszukiwawcze. Bardzo dobrze korzysta z prawniczych elektronicznych systemów wyszukiwawczych i posługuje się nimi przy rozwiązywaniu problemów zawodowych. Posiada znajomość sposobów, jakimi we współczesnych systemach informacyjno-wyszukiwawczych z zakresu prawa opisuje się akty prawne, tworzy między nimi relacje, oraz umieszcza je w skorowidzach hasłowych; zasad tworzenia wersji tekstów aktów prawnych i funkcjonalności ułatwiających korzystanie z tych tekstów, dostępnych w Polsce baz z orzecznictwem, interpretacjami urzędowymi, uzasadnieniami projektów ustaw, piśmiennictwem prawniczym. Ma wiedzę z zakresu funkcjonowania globalnej sieci internetowej. Posiada umiejętność wyszukiwania aktów prawnych, orzeczeń, interpretacji urzędowych, uzasadnień projektów ustaw, piśmiennictwa prawniczego. Student aktywnie pogłębia swoją wiedzę dotyczącą nowych technologii.

Streszczenie: Artykuł ukazuje praktyczne zagadnienia związane z informatyką prawniczą. Celem pracy jest przedstawienie wybranych systemów wyszukiwawczych. W pracy zostały omówione podstawowe systemy informacji prawnej: LEX, Internetowy System Aktów Prawnych, Dzienniki Urzędowe, Bazy orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Bazy orzeczeń sądów administracyjnych. Wskazano na podstawowe zasady funkcjonowania systemu wyszukiwania informacji.

Słowa kluczowe: informatyka prawnicza, bazy danych, systemy wyszukiwawcze, technologia informacyjna

Abstract: The article presents the practical issues related to legal information technology. The aim of the study is to present selected search systems. The paper discusses basic legal information systems: LEX, Internet system of legal acts, Official Journals, Databases Constitutional Court decisions, rulings base administrative courts. It specifies the fundamental principles of the system search for information.

Keywords: legal information technology, database search systems, information technology

Literatura przedmiotu

- Adamus B., *Internet jako źródło wiedzy i zagrożenie*, „Warsztaty Bibliotekarskie”, nr 2(14), Piotrków Trybunalski 2005, <http://www.pedagogiczna.edu.pl/warsztat/2005/2/050201.htm> [dostęp: 10.11.2015].
- Burdziak A., Cieślak Ł., Goździaszek Ł., Kotecka S., Pęcherzewski P., Rodziewicz P., Zalesińska A., *Technologia informacyjna dla prawników*, Wydawnictwo Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011.
- Centralna Baza Orzeczeń Sądowych, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl> [dostęp: 10.11.2015].
- Dzienniki Urzędowe, www.dziennikiurzedowe.gov.pl [dostęp: 10.11.2015].
- Instrukcja Obsługi Internetowego Portalu Orzeczeń, <http://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Szukaj?cid=1> [dostęp: 10.11.2015].
- Internetowy System Aktów Prawnych, <http://isap.sejm.gov.pl> [dostęp: 10.11.2015].
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm.
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, <http://www.slownik-online.pl/kopalincki> [dostęp: 10.11.2015].
- Korczyński M., Wierczyński G., *System informacji prawnej w pracy sędziego*, Wydawnictwo Wolters Kluwer SA, Warszawa 2011.
- Matysz C., Szpor G., Wojsyk K., Ustawa o działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Komentarz, LEX 2015.
- Miksa K., *Konstytucyjność ustawowego wyznaczenia zakresu pojęcia informacja publiczna*, [w:] *Prawo do informacji publicznej. Efektywność regulacji i perspektywy jej rozwoju*, red. M. Maciejewski, Wydawnictwo Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2014.
- O produktach LEX, <http://www.wolterskluwer.pl/czytaj/-/artykul/o-serwisach-lex> [dostęp: 10.11.2015].
- System informacji prawnej LEX najlepszą odpowiedzią na zmieniające się przepisy, www.lex.pl [dostęp: 10.11.2015].
- Szpor G., *Informatyczne narzędzia przetwarzania danych w sądach i urzędach administracji publicznej*, [w:] *Prawne problemy wykorzystywania nowych technologii w administracji i wymiarze sprawiedliwości*, red. M. Barczewski, K. Grajewski, J. Warylewski, Wydawnictwo Wolters Kluwers SA, Warszawa 2009.
- Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1515 ze zm.
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatu, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1445 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, t. jedn. Dz. U. 2015 poz. 1484 ze zm.
- Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadanie publiczne, t. jedn. Dz. U. 2014 poz. 1114 ze zm.

- Węgrzyn S., *Miejsce informatyki w nauce*, „Nauka” 1999, nr 1. Wierczyński G., Wiewiórowski W. R., *Informatyka prawnicza*, wyd. 3., Wydawnictwo Wolters Kluwer SA, Warszawa 2012.
- Wierczyński G., *15 lat Systemu Informacji Prawnej LEX*, [w:] *Informacja prawna a prawa obywatela. Konferencja z okazji XXXV-lecia informatyki prawniczej w Polsce i XV-lecia Systemu Informacji Prawnej LEX, Gdańsk, 19–20 czerwca 2006 r.*, Sopot 2006.
- Wierczyński G., *Urzędowe ogłoszenie aktu normatywnego*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Wiewiórowski W., Wierczyński G., *Informatyka prawnicza. Nowoczesne technologie informacyjne w pracy prawników i administracji publicznej*, wyd. 3, Wydawnictwo Wolters Kluwers SA, Warszawa 2012.